

Indvandrerlitteratur - en svensk undersøgelse

Benedikte Kragh-Schwarz

En gång invandrare, alltid invandrare? Medieför-sörjning till personer med utländsk bakgrund.
Lund: Universitetsförlaget Dialogos, 1990. 158 s.

"En gång invandrare, alltid invandrare?" er en rapport over en undersøgelse af de fremmedsprogede materialesamlinger i et udvalg af Malmöhus Läns biblioteker set i relation til målgrupperne, samt diskussion af det nuværende grundlag og kriterier for anskaffelserne og forslag til ændringer.

Undersøgelsen, der er gennemført med bidrag fra Statens Kulturråd, er foretaget af en projektgruppe fra Länsavdelingen ved Malmö Stadsbibliotek, bestående af Barbro Ross, Tove Persson og Boris Ukotic.

Siden begyndelsen af 1970'erne, hvor den nuværende svenske indvandrerpolitik formuleredes, har den bygget på tre overordnede principper: lighed, frihed og samvirke. Alle offentlige tiltag, også indenfor folkebibliotekernes virksomhed,

overfor de fremmedsprogede medborgere har således taget udgangspunkt i disse principper.

Der udformedes således allerede i midten af 70'erne et sæt rekommandationer for opbygningen af folkebibliotekernes materialesamlinger. Disse fastsætter 3 bøger pr. indvandrer som overordnet norm. Disse 3 bøger skulle som hovedprincip være fordelt mellem det lokale bibliotek, länsbiblioteket og lånecentralen, således at det lokale bibliotek skulle have størstedelen, lidt færre på länsbiblioteket og færrest på lånecentralen som sidste supplerende led.

Disse kvantitative normer ledsagedes i flere publikationer af nærmere kriterier for samlingernes emne- og genremæssige sammensætning. Der blev her lagt en del vægt på faglitteratur, som er et væsentligt element i bestræbelserne på at give indvandrerne mulighed for at få information om det svenske samfund men også om forholdene i hjemlandet.

I det efterfølgende tiår blev der derfor - med en betragtelig statsstøtte - opbygget bogsamlinger i de svenske folkebiblioteker, baseret på, som rapporten formulerer det "kvantitative norm i jämlikhetens tecken."

Efter denne opbygningsperiode, hvor bibliotekerne ganske vist totalt set har nået målet, men hvor materialefordelingen og -anvendelsen mellem de enkelte sproggrupper dog fortsat syntes uhensigtsmæssig, har man i Malmöhus Län ønsket en revurdering af de kvantitative rekommandationer. Man har ønsket at finde frem til andre mere kvalitative faktorer at basere den fortsatte udvikling på.

Man gennemførte derfor over en 2-årig periode, 1987-88, en nærmere undersøgelse af länets materialsamlinger samt en række undersøgelser af lånergruppernes syn på samme og ønsker til bibliotekernes fremtidige arbejde.

Der foretages flere typer lånerundersøgelser. En række dybdeinterviews (40 stk.) var især centreret om læsevaner, informationssøgning og modersmålets betydning for den enkelte og gruppen. Tre af disse gengives i deres fulde omfang i rapporten.

En spørgeskemaundersøgelse af alle besøgende på 8 af länets biblioteker gennemførtes over 2 dage.

De større bogbestande i länet undersøgte og kommenteredes af indvandrere, antagne specielt til dette formål.

På baggrund af yderst detaljerede udlånsstatistikker undersøgte materialebenyttelsen og denne blev slutteligt sammenholdt med lånergruppernes sammensætning ud fra ligeledes meget omfattende statistiske oplysninger om disses antal.

Rapporten falder i 2 dele.

I del 1 fremlægges projektgruppens temmelig kritiske syn på det, de ser som bibliotekernes hidtidige praksis.

Disse synspunkter kodes på inspirerende/provokerende vis sammen med de tidligere omtalte tre hovedprincipper for indvandrerpolitikken og underbygges med 2. delens talresultater og citater fra udvalgte interviewpersoner.

Har bibliotekerne med deres tiltag formået at støtte den officielle politik? Hvilke ændringer kunne i højere grad gøre dette?

De væsentligste kritikpunkter er, at bibliotekerne øjensynligt har anvendt en vis stiv tolkning af de kvantitative rekommandationer. De har arbejdet for isoleret fra brugerne, har ikke inddraget disse tilstrækkeligt f.eks. i opbygning og vedligeholdelse af samlingerne. Dette har bl.a. haft til resultat, at tilbuddet i al for høj grad har været bygget op om boglige materialer, herunder faglitteratur! Man har ikke i tilstrækkelig grad differentieret servicen overfor de forskellige grupper, f.eks. taget hensyn til forskelle i behov hos såkaldte ældre indvandrergrupper (f.eks. italienere og grækere) der i dag er godt integreret i det svenske samfund, og nye grupper, f.eks. flygtninge fra Mellemøsten og Asien, der endnu ikke er tilstrækkelig fortrolige med det svenske samfund og sprog og derfor behøver et langt bredere tilbud på eget sprog.

Det 1 afsluttes med en række konkrete forslag til fremtidige arbejdsform.

Et af de væsentligste er brugerindflydelse. Brugere bør både som enkeltindivider og via deres organisationer inddrages i arbejdet, såvel på det overordnede plan, planlægning og prioritering, som i det konkrete arbejde med valg og kassation (betydning af kvalificeret kassation understreges ganske rigtigt som et af vore væsentlige problemer i dette arbejde) så tilbuddene reelt afspejler brugernes ønsker og behov.

Den førnævnte tredelte materialefordeling skal omprioriteres og samlingernes sammensætning bør ændres.

Lokalt bør der satses meget mere på det efterspurgte/gangbare, d.v.s. generelt mere populær skøn-

litteratur til voksne samt børnelitteratur, megen vægt på aviser/tidsskrifter og AV i alle former: musik, lydbøger, film (video) og sprogkurser. Länsbibliotekets bogsamlinger skal derimod styrkes og udbygges og anvendes som cirkulerende depoter.

En "rigscentral" skal endelig stå for levering af det meget specielle, mindre efterspurgte, enten som depoter eller som fjernlån.

Lidt i omvendt rækkefølge er det i del 2, der redigøres for alle undersøgelserne, der giver baggrundsmateriale for del 1.

Kombinationen af dybdeinterviews, bestandsevalueringer og udlånsstatistikker giver et meget omfattende og detaljeret billede af den nuværende situation. Man er desuden så "heldig" i Sverige i modsætning til Danmark at befolkningsstatistikkerne giver et langt mere dækkende tal for de potentielle målgrupper, uden dog at være fuldt dækkende.

Den mest korrekte og dækkende definition må ganske rigtigt, som rapporten anfører, være "varje person som utifrån annan kulturell bakgrund än svensk vill tillägna sig folkbibliotekens service". Man har i rapporten valgt begrebet "udenlandsk baggrund" da man kan få statistikker på 1) personer med udenlandsk statsborgerskab, 2) personer født i udlandet, 3) personer født i Sverige med svensk statsborgerskab men med en eller to forældre født i udlandet.

I Danmark er vi ud fra de officielle statistikker begrænset til gruppe 1 hvilket i høj grad begrænser vor planlægningsmuligheder.

Sammenfattende giver 2. delens undersøgelser et yderst positivt billede af målgruppens syn på og benyttelse af bibliotekerne. De besøger bibliotekerne i samme omfang som svenskerne selv (over 55% kommer mindst én gang ugentligt), udtrykker høj grad af tilfredshed med tilbuddene (87,2%), især med hjemlån og avislæsning, opfatter biblioteket som et rart neutralt sted at henvende sig for information, finder det meget væsentligt at kunne få materialer både til sig selv og børnene på mo-

dersmålet, som en stor del helt klart mener vil forblive om end ikke førstesproget så et lige så væsentligt sprog som svensk, også for de børn der fødes og vokser op i Sverige. Men også påvisninger af forskellene de forskellige grupper imellem er meget interessante. Bøger på "ældre" indvandrersprog benyttes væsentligt mindre end de "nye" flygtningesprog, hvor lånerne også generelt udtrykker større behov for og ønsker til bibliotekernes service, således er det også blandt disse sidste, der udtrykkes stærkest utilfredshed (bl.a. iranerne: 14,5%). "Men nu när jag går till biblioteket som häromdagen t.ex., då fanns där tio böcker på persiska och dem har jag läst". Det er en beklemmt situation, vi genkender fra de fleste danske biblioteker. Her kunne det have været interessant med lidt mere detaljerede diskussioner om årsagerne til disse forskelle. For store gamle "døde" samlinger contra for små, overbenyttede? Bl.a. nævnes det blot i anden forbindelse, at materialer på disse nye flygtningesprog i udstrakt omfang er ukatalogiserede, men der oplyses intet om, hvorledes eller hvor materialerne så er registrerede. Hvordan får lånerne p.t. oplysninger om det, der ikke er til disposition på hylden? Hvilke forslag har man til at forbedre netop dette væsentlige problem - kataloger over tilgængelige titler, - hvilket også udtrykkeligt efterlyses af flere af interviewpersonerne.

Man foreslår ganske vist, at der bør sættes mere på den generelle information om bibliotekerne, og at der bør ske katalogisering fælles i én database, som alle folkebibliotekerne har adgang til. Men i hvilken form skal denne katalogisering være? For at informationsproblemet overfor lånerne løses, kræves i så fald en database med fler-sprogs-faciliteter. Men er det mon det der foreslås?

På trods af visse sådanne svagt belyste områder og en nogle gange lidt diffus, uunderbygget kritisk tone er bogen alt i alt et interessant, inspirerende og provokerende indlæg i den nødvendige debat om udviklingen af hele dette brogede - og ofte forsømte - område som bibliotekernes betjening af fremmedsprogede lånere er.

Det er godt, at der bliver lavet undersøgelser over benyttelsen af bibliotekerne og de materialer, vi stiller til rådighed.

De væsentligste forslag til ændringer er også i en dansk sammenhæng fornuftige og relevante. Den skitserede ansvarsdeling med større vægt på cirkulerende depoter er en rigtig vej for at undgå for mange enten "døde" eller blot for små samlinger. Set fra en dansk synsvinkel kunne det her have været interessant også at få belyst hvordan man forstiller sig den økonomiske byrdefordeling ved denne ordning.

Selv om denne rapport's resultater nok også i vis udstrækning har gyldighed i en dansk sammenhæng, kunne vi bestemt have glæde af at få foretaget lignende undersøgelser selv ud fra vor konkrete situation.

Grundmaterialet og ideerne ligger her! Man kunne dog - måske endda med fordel - begrænse undersøgelsesområderne, f.eks. ved kun at undersøge et eller et par sprog eller en enkelt kommune, og stadigvæk få nyttig viden som vi i dag må gå over sundet for at få.